

PŘEDNÁŠKA č. 7

Zaměstnanost

ZAMĚSTNANOST V OBDOBÍ 1948-1989

Zaměstnanost v poválečném Československu **navázala** do jisté míry na **prvorepublikový vývoj a tradice**:

- **silný průmysl** (nejvýznamnější v rámci celého Rakouska-Uherska)
- **průmyslově-agrární stát** (stále silná agrární a rolnická vrstva)
- **celkově silná ekonomika** (meziválečné Československo patřilo mezi **prvních 10 ekonomicky nejvyspělejších zemí světa**)

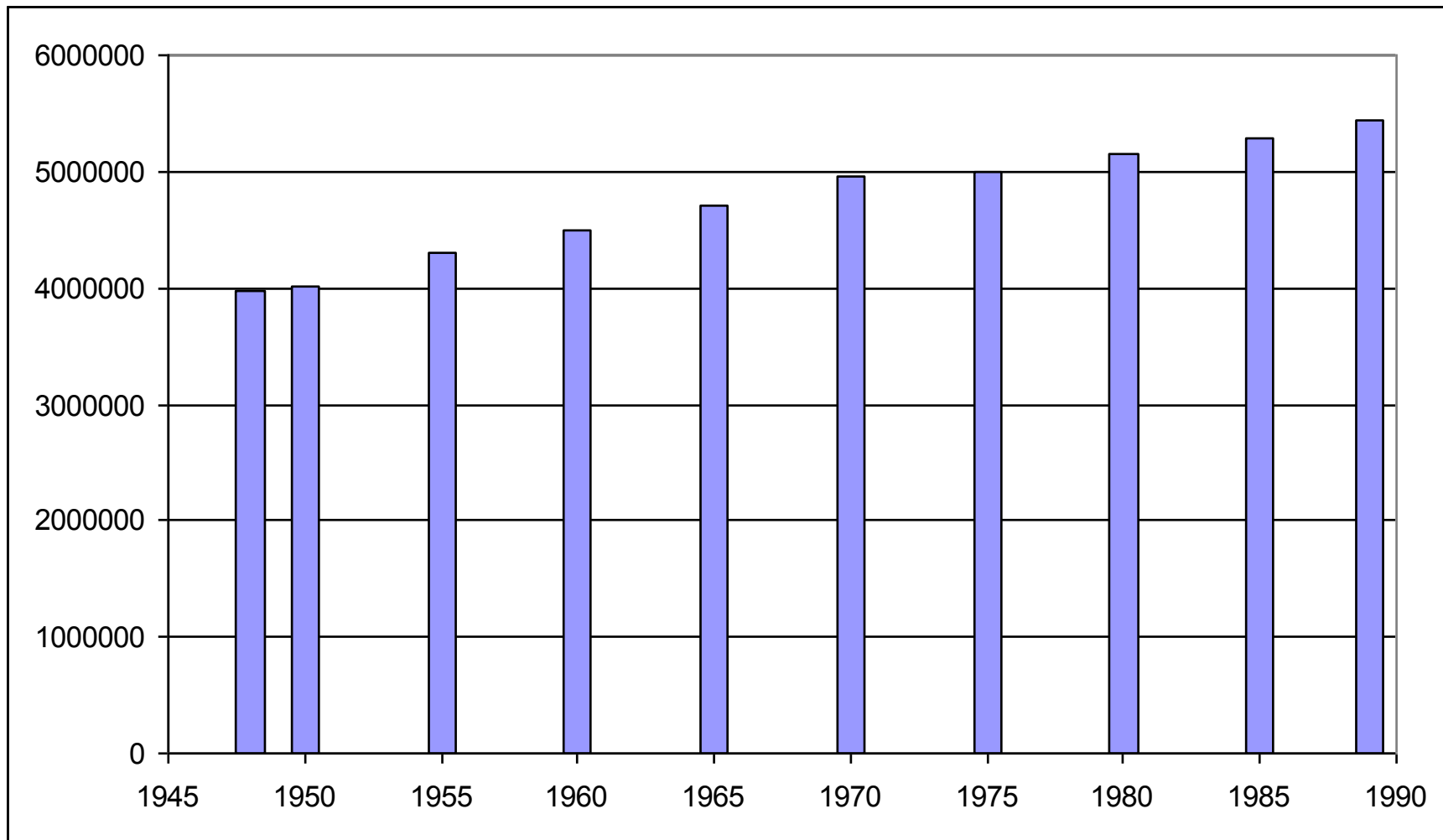
Začaly se „standardně“ (později trochu rozšířeně) rozlišovat **3 sektory národního hospodářství (NH)**

- 1) I. sektor (*primér*)** – zemědělství, lesnictví, rybolov)
- 2) II. sektor (*sekundér*)** – průmysl a stavebnictví)
- 3) III. sektor (*terciér*)** – obchod a služby; dnes rozlišujeme většinou „terciér“ a „kvartér“ (někdy i „kvintér“)

Co je to kvartér a kvintér?

- Na konci roku **1948 pracovalo** ve všech sektorech NH celkem **3,98 mil. osob** (nezapomínejme, že po odsunu Němců „zbylo“ v českých zemích jen 8,8 mil. osob)
- Počet pracujících (zaměstnaných, ekonomicky aktivních – rozdíl v definicích, ale..) postupně narůstal, ke konci roku **1989 činil 5,43 mil. osob**

Zaměstnaní celkem v ČR v letech 1948-1989

PRIMÁRNÍ SEKTOR

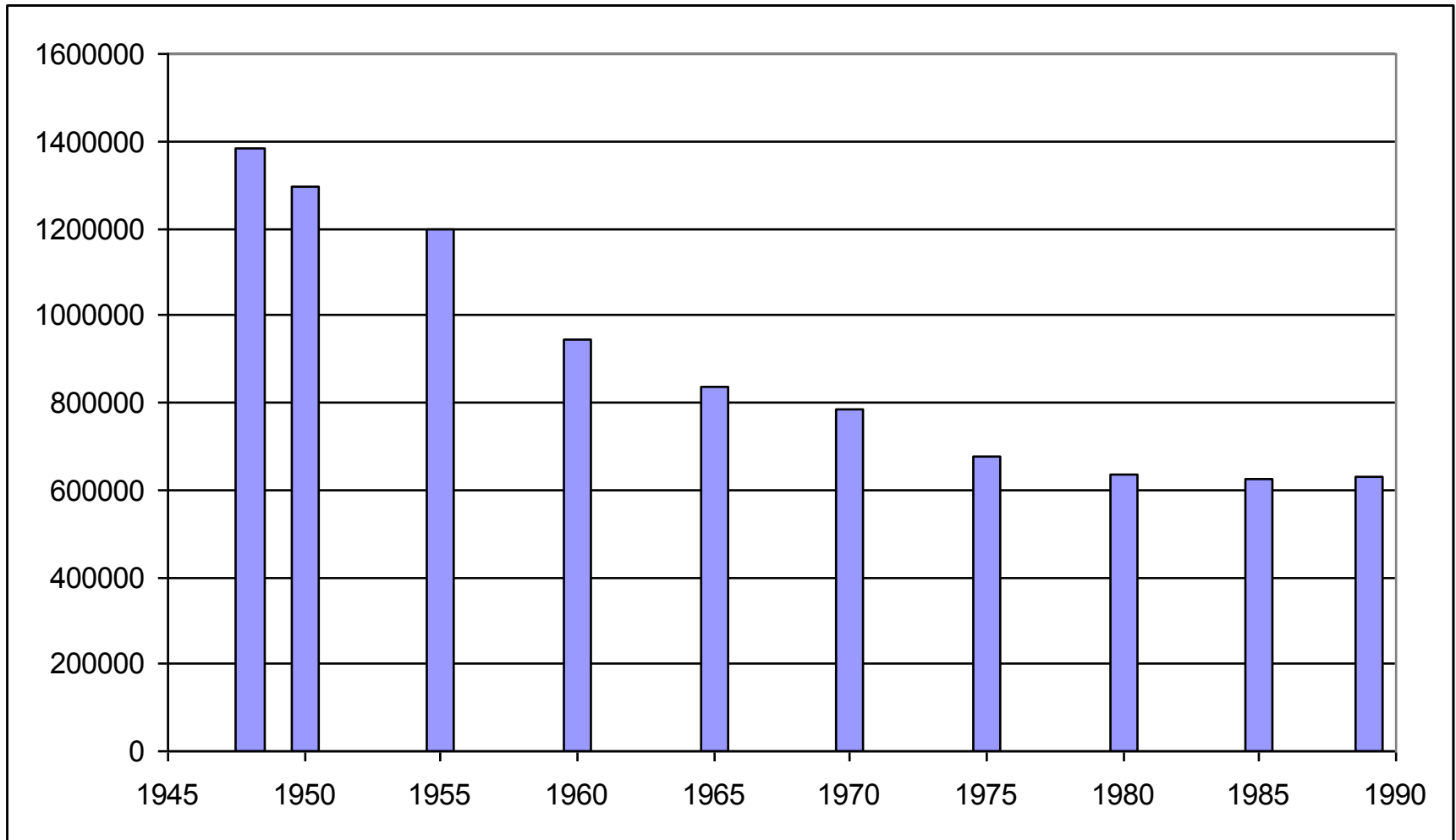
- Na konci roku **1948** pracovalo v **I. sektoru NH** (primér) téměř **1,4 mil. osob**, což byla **více než JEDNA TŘETINA ekonomicky aktivního obyvatelstva**
- V průběhu dalších let docházelo k **výraznému poklesu pracujících**, z průmyslově-agrárního státu se začal stávat stát „průmyslový“

- Největší úbytek pracovníků, zejména ze **zemědělské prvovýroby**, byl v **50. a na počátku 60. let** (kolektivizace, zavádění nových strojů a technologií do výroby – „zprůmyslnění“ zemědělství) –

(Co víte o kolektivizaci? Proběhla ve všech zemích „východního bloku“ stejně?)

- V 80. letech spíše **stagnace** počtu pracovníků, dosažena max. intenzita výroby
- Z 1,4 mil. osob zaměstnaných v I. sektoru v roce 1948 jich **v roce 1989 zbylo asi 630 tisíc**

Zaměstnaní v priméru v ČR v letech 1948-1989

SEKUNDÁRNÍ SEKTOR

- Na konci roku **1948** bylo v **II. sektoru NH** (sekundér) zaměstnáno **38,7 %** všech pracujících a na samotný **průmysl připadalo 35,2 %**, tedy více než na zemědělství, lesní a vodní hospodářství
- Tím se naše republika zjevně odlišovala od ostatních zemí RVHP (***až na jednu, kterou?***) - v **průmyslu** k 31.12.1948 v ČR pracovalo více jak **1,4 mil. osob**

- Celé období let 1948-1989 lze charakterizovat **nárůstem počtu pracovníků v průmyslu**, který byl nejvýznamnější v padesátých letech
- Právě v tomto období byly u nás nejen **rozšiřovány již existující průmyslové podniky**, ale také **budovány nové průmyslové kapacity** (tzv. socialistická industrializace), a to především:
- na **Ostravsku** (např. v roce 1953 byla zahájena výroba v tehdejší NHKG),

ale také v **méně industrializovaných oblastech**
(až na pohraničí se SRN a Rakouskem):

- **Českomoravské vrchoviny** (v roce 1949 zahájil výrobu Motorpal Jihlava, v roce 1951 založeny Žďárské strojírný)

... **Jižních Čech** (Jitex Písek od roku 1949)

- **Jižní Moravy** (Gumotex Břeclav od roku 1950, Zelezárny Veselí nad Moravou 1960)

- **Východní Moravy** (MEZ (Siemens) Frenštát pod Radhoštěm 1946, Tesla Rožnov p.Radhoštěm 1949)

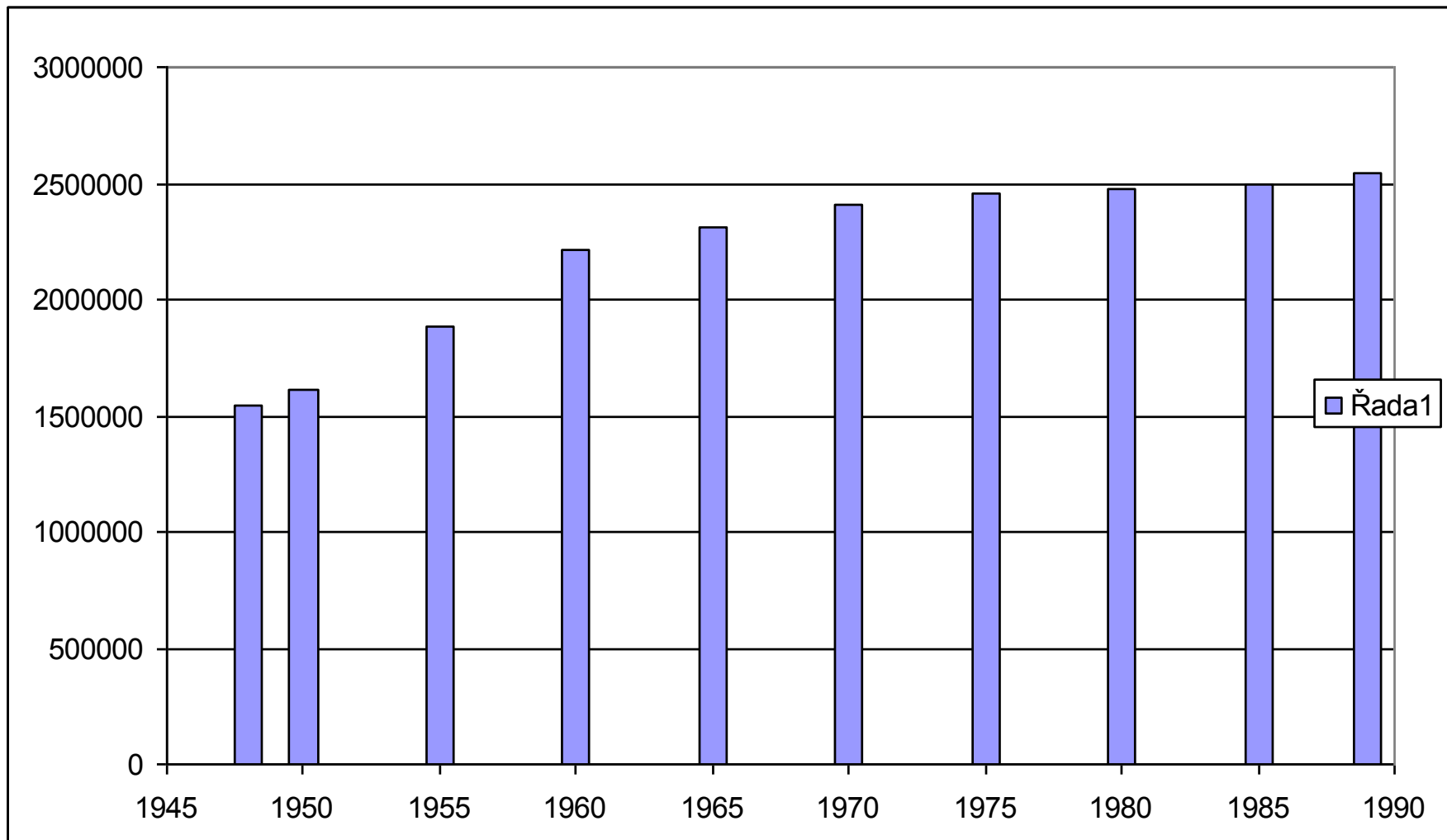
(bylo třeba „zaplnit mezery“ – vyrovnávání rozdílů...

Co to připomíná v dnešní době?)

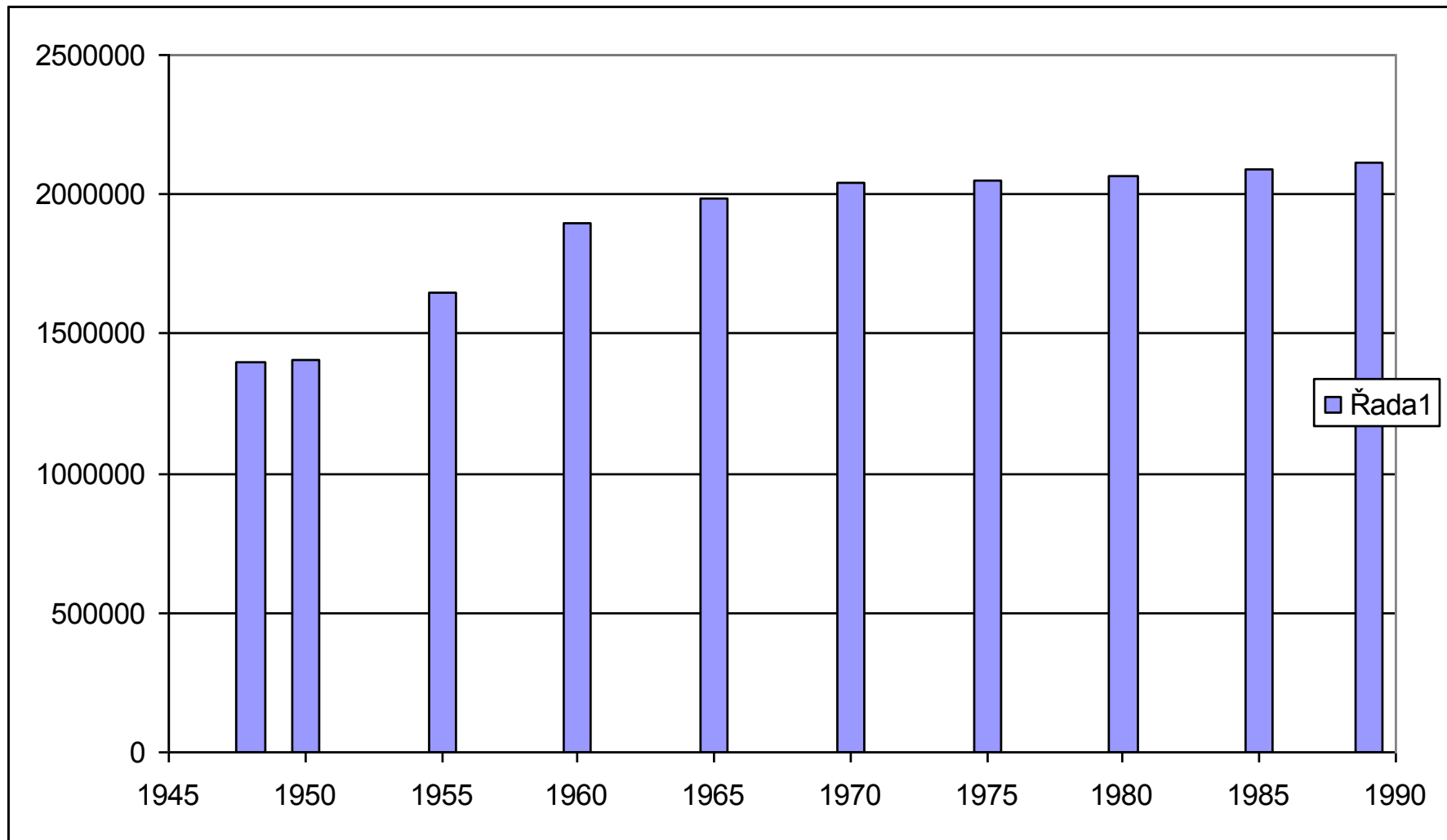
- Mimo tato území se dá v našem prostoru v poválečném období zmínit také založení známého Zetoru Brno (1946) či Lachemy Brno (1951)

- **Po roce 1960** (podíl 42,3 %) sice dochází k dalšímu, ale již jenom **mírnému nárůstu počtu pracovníků v průmyslu**, ale relativní význam tohoto odvětví na celkové zaměstnanosti klesá
- V 80. letech počet zaměstnaných v průmyslu klesl pod 40,0 % a **ke konci roku 1989 se průmysl na zaměstnanosti v České republice podílel 38,9 %**
- **Stavebnictví** „začínalo“ v roce **1948** na asi **141 tis.** zaměstnaných, v průběhu druhé poloviny 20. století **rostlo** a ke konci roku **1989 vykazovalo 425 tis. pracujících** (tj. necelý 8 % podíl na celkové zaměstnanosti v NH)
- Na celý sekundární sektor připadalo 46,7 % pracujících (**2,5 mil. osob**), což bylo **číslo velmi vysoké**

Zaměstnaní v sekundéru v ČR v letech 1948-1989

Zaměstnaní v průmyslu v ČR v letech 1948-1989

TERCIÉRNÍ SEKTOR

- Ze tří základních sektorů NH bylo v roce **1948 nejméně osob zaměstnáno ve III. sektoru NH (terciér) - pracovalo v něm *pouze 1,06 mil.* osob (**26,6 %**)**
- Terciér však v poválečném období zaznamenal **největší nárůst zaměstnanosti**
- v roce **1955 převýšil počtem zaměstnaných primární sektor** a roku **1985 převýšil i počet pracujících v průmyslu**

- O nejvíce **dynamickém nárůstu** zaměstnanosti v terciéru lze hovořit v **60. letech**

 v terciéru se v období let 1960–1970 zvýšil počet zaměstnaných o více než 440 tisíc

- Hranice **2 miliónu pracovníků** byla překročena již **na konci 70. let**

- Na konci roku **1989** pracovalo v **terciárním sektoru** NH téměř **2,3 mil. osob**, což reprezentovalo **41,7 %** všech pracujících
- Ve srovnání s **vyspělými zeměmi** to však bylo **„extrémně“ málo**
- Z nízké zaměstnanosti v terciárním sektoru vyplývala také **nižší úroveň služeb pro obyvatelstvo**

- Z předchozích údajů může vyplývat, že **naše statistika zaměstnanosti hospodářské sféry byla v období socialismu velmi kvalitní** – je tomu skutečně tak, ale ne docela
- Do tzv. **bilance pracovních sil** nebyly zahrnuty tzv. „neplánované složky“, mezi které patřily ***(Hádejte kdo..?)***

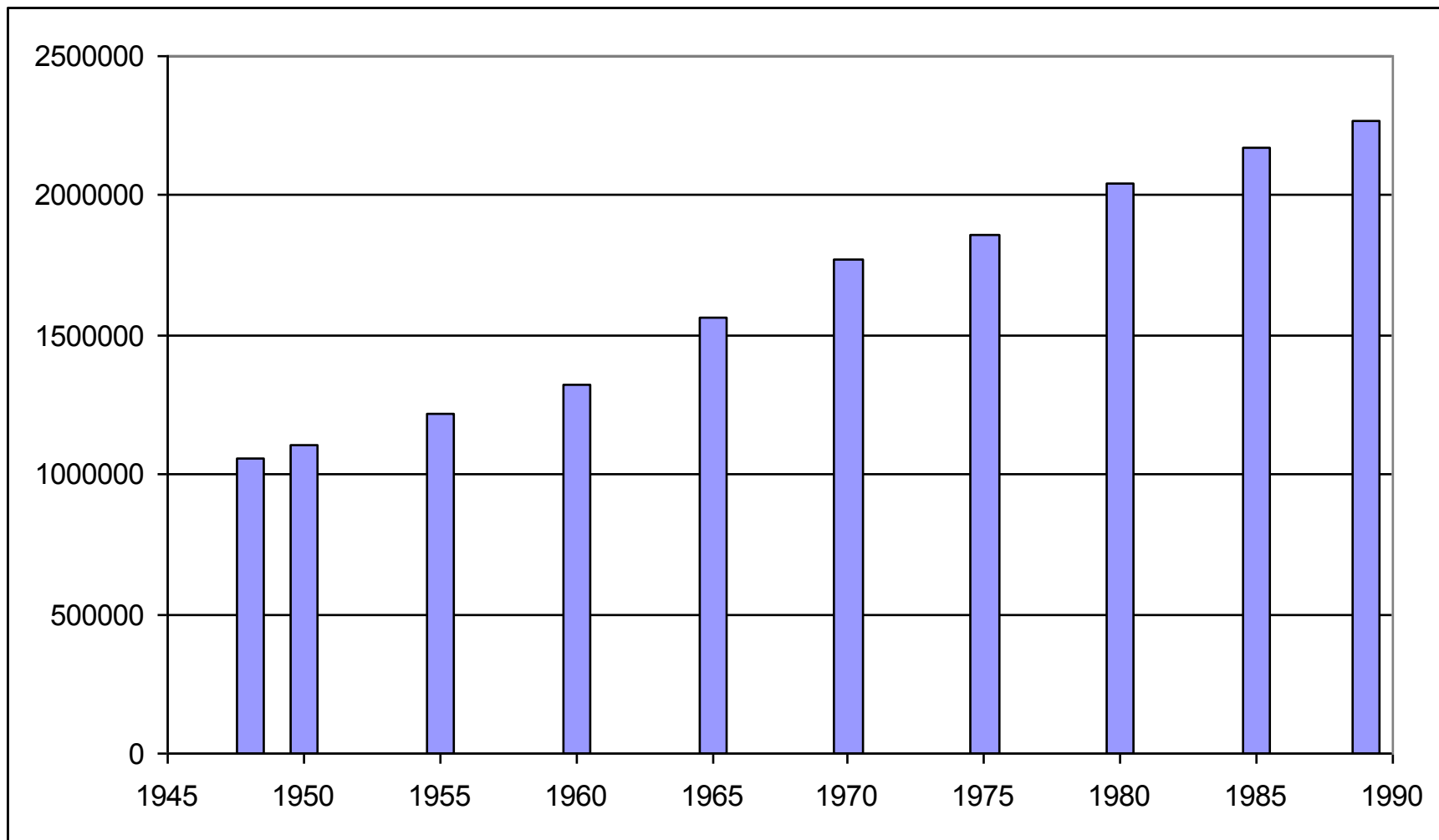
Jednalo se o:

- **Ozbrojené složky**
- **Zaměstnance aparátu a zařízení KSČ**
- **Pracovníky Československého uranového průmyslu (ČSUP)**

(mimo tyto skupiny pracovníků se těm, které statistika vykazovala, říkalo „**civilní sektor národního hospodářství**“)

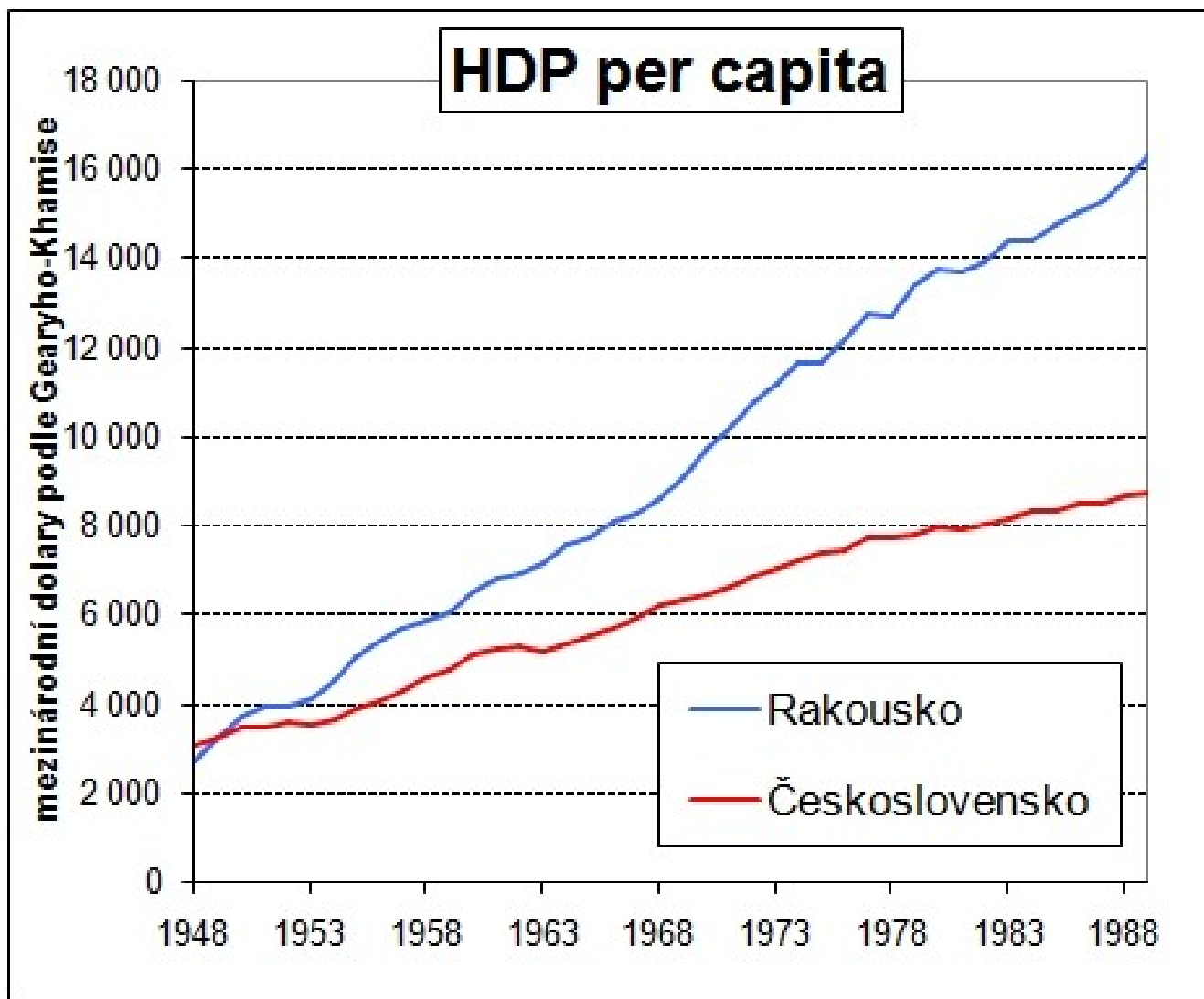
- Nástupcem ČSUP se stala společnost DIAMO Stráž pod Ralskem
- Podle jejich informací na konci roku 1989 pracovalo v našem **uranovém průmyslu 30,3 tis. osob**, z toho nejvíce v okresech **Příbram** (11,3 tis.osob), **Česká Lípa** (6,8 tis.), **Žďár nad Sázavou** (3,4 tis.) a **Tachov** (2,6 tis.)

Zaměstnaní v terciéru v ČR v letech 1948-1989

rok	I. sektor v %	II. sektor v %	z toho průmysl v %	III. sektor v %
1948	34,7	38,7	35,2	26,6
1950	32,3	40,1	35,1	27,6
1955	27,9	43,8	38,2	28,3
1960	21,1	49,4	42,3	29,5
1965	17,8	49,0	42,1	33,2
1970	15,8	48,5	41,1	35,7
1975	13,5	49,2	41,1	37,3
1980	12,3	48,0	40,1	39,7
1985	11,8	47,1	39,5	41,1
1989	11,6	46,7	38,9	41,7

Obrovský propad priméru, růst terciéru, ale výkyvy až stagnace u průmyslu,
Nárůst terciéru..

ZAMĚŠTNANOST PO ROCE 1989

- Po roce 1989 došlo v naší ekonomice k závažným změnám – není třeba je detailněji rozebírat...
- Ve většině zemí s centrálně plánovanou ekonomikou nastal po zahájení reformy další a výraznější **pokles počtu pracovníků v I. a II. sektoru a nárůst v III. sektoru NH**
- Vytvořila se nová skupina osob, a to **nezaměstnaní** (viz dále), a část osob začíná pracovat v tzv. **šedé a černé ekonomice**, kterou statistika nevykazovala a nevykazuje

- ČSÚ uváděný **téměř půlmilionový propad počtu pracujících v civilním sektoru národního hospodářství** v roce 1991 se však jeví jako **nereálný**

 počet nezaměstnaných během tohoto roku vzrostl pouze o zhruba 180 tis. a nelze předpokládat, že více než 300 tis. osob během roku 1991 odešlo do důchodu či začalo pracovat v nelegální ekonomice.

- Po ukončení **kupónové privatizace** v roce 1994 dosáhla ČR ve srovnání s ostatními postkomunistických zeměmi paradoxně **největšího podílu soukromého vlastnictví**
(Jak to bylo před rokem 1990?)

- Kupónová privatizace je **privatizační metoda**, při které občané státu dostanou **možnost levného nákupu**, případně obdrží **zdarma** tzv. **kupónové knížky** s určitým počtem tzv. kupónů (poukazů) za které mohou následně **získat vlastnický podíl v kterékoliv státem vlastněné společnosti**, která je státními orgány do kupónové privatizace uvolněna

- Kupónová privatizace proběhla neproběhla jen u nás **(kde ještě?)** , v ČSFR a ČR měla **dvě vlny (kdy?)**
- Jako metoda privatizace se však **příliš neosvědčila (proč zejména?)**

- Celkem byly do **obou vln** dány **podniky s celkovým jměním 367,5 mld. Kč/Kč**
- V **prvním kole** bylo privatizováno **1 491 podniků** s celkovou účetní hodnotou 277,7 miliardy Kčs, ve **druhé vlně 861 podniků** v celkové účetní hodnotě 149,3 miliard Kč
- **První vlny se zúčastnilo 77 %** (6,0 mil) a **druhé 74 %** (6,2 mil.) oprávněných občanů
(Jak to, že tolik? To je nesrovnatelně více než u různých voleb, referend..)

- První vlny se účastnilo **264 investičních fondů**, jimž občané svěřili **71,8 % z investovaných bodů**
- druhé vlny se zúčastnilo 353 investičních fondů a DIKové jim svěřili 64 % z investovaných bodů
- Kupónová privatizace byla de facto **součástí** tzv. **velké privatizace** (zejména střední a velké průmyslové podniky)

- O „rychlé privatizaci“, která byla cílem, lze však hovořit pouze v tom smyslu, že **stát byl nahrazen v roli vlastníka novými, soukromými vlastníky** (milióny kupónových akcionářů) a investiční privatizační fondy
- Tito noví vlastníci (zejména fondy) však často **neměli ani ambice ani schopnosti podniky řídit a restrukturalizovat** – nikdo v ekonomice netlačil na faktickou restrukturalizaci podniků
- **Uvolňování přebytečných pracovníků** (velká přezaměstnanost) **bylo zastaveno** a míra nezaměstnanosti byla nízká

- Fondy se zaměřily na **finanční transakce** (někdy v neprospěch svých akcionářů), spokojily se s **uvolněnou podnikovou strategií**
- Velká skupina investičních fondů **akcie podniků** (hlavně průmyslových) **prodala** a často docházelo k **tunelování vlastněných podniků**
- Část **privatizačních fondů odešla z kapitálového trhu** a poškodila tak své akcionáře
- Lze konstatovat, že do **privatizace české ekonomiky nebyli** na počátku transformace **dostatečně zapojeni zahraniční strategičtí investoři** – obzvláště s přihlédnutím k výchozímu nulovému podílu soukromého sektoru na tvorbě HDP (na rozdíl od právě Maďarska a Polska)

Další dvě části privatizace:

- i) malá privatizace** (menší podniky ve službách)
- ii) restituce** (navrácení původním majitelům či dědicům)

Malá privatizace

- Pomohla znovu vystavět prakticky **chybějící živnostenský sektor**
- **Převod** jednotlivých provozoven maloobchodu a služeb z vlastnictví státu jiným, **nestátním vlastníkům**
- Nový majetek šlo získat výhradně za **peníze, licitací na veřejných aukcích**
- Probíhala 1991-1993, stát získal asi 32 mld.Kč

Z hlediska **vývoje hospodářství** lze po roce 1989 rozeznávat dnes již **5 etap**:

- **Transformační recese** (1990-1992)
- **Hospodářské oživení** (1993-1996)
- **Opětovná recese** (1997-1999)
- **Oživení výroby** (konec roku 1999-2008)
- **„Finanční a ekonomická krize“??** (konec roku 2008-..?)

- V prvním období (1990-92) docházelo k **výrazným mezisektorovým přesunům** (důvod: odlišnosti od ekonomicky vyspělých zemí zděděné z éry socialismu)
- Změny je možné shrnout třemi pojmy: **dezagrarizace, dezindustrializace, terciarizace**
- **Rozsah sektorových změn** je však nutné **interpretovat opatrně**, u řady činností došlo pouze k **úpravě klasifikace jejich sektorové příslušnosti** po rozdělení velkých podniků
(Dovedete to vysvětlit?)

- v první etapě transformace naší ekonomiky **probíhalo uvolňování pracovníků** z priméru a sekundéru **velmi dynamicky** –strukturální změny takovéto intenzity **nemají v historii ČR obdoby!**
- Během dvou let se snížil počet pracovníků v priméru o více než 205 tis. a v sekundéru o 221 tis. (v průmyslu dokonce o 227 tis.)
- **Počet pracovníků v terciéru však vzrostl minimálně**, ale vzhledem k odchodu části pracovní síly do důchodu (i předčasného) a do evidencí ÚP (tedy celkové snížení zaměstnanosti) se zvýšil podíl pracovníků v terciéru na 46,6 % a stal se tak v **roce 1992 (až!!!) největším základním ekonomickým sektorem** z hlediska zaměstnanosti

- Během **druhé a třetí etapy transformace** (1993-1999) již **nebyl proces uvolňování pracovníků ve výrobě tak intenzivní**

během sedmi let uvolnil primární sektor dalších 190 tis. a sekundér 270 tis. osob

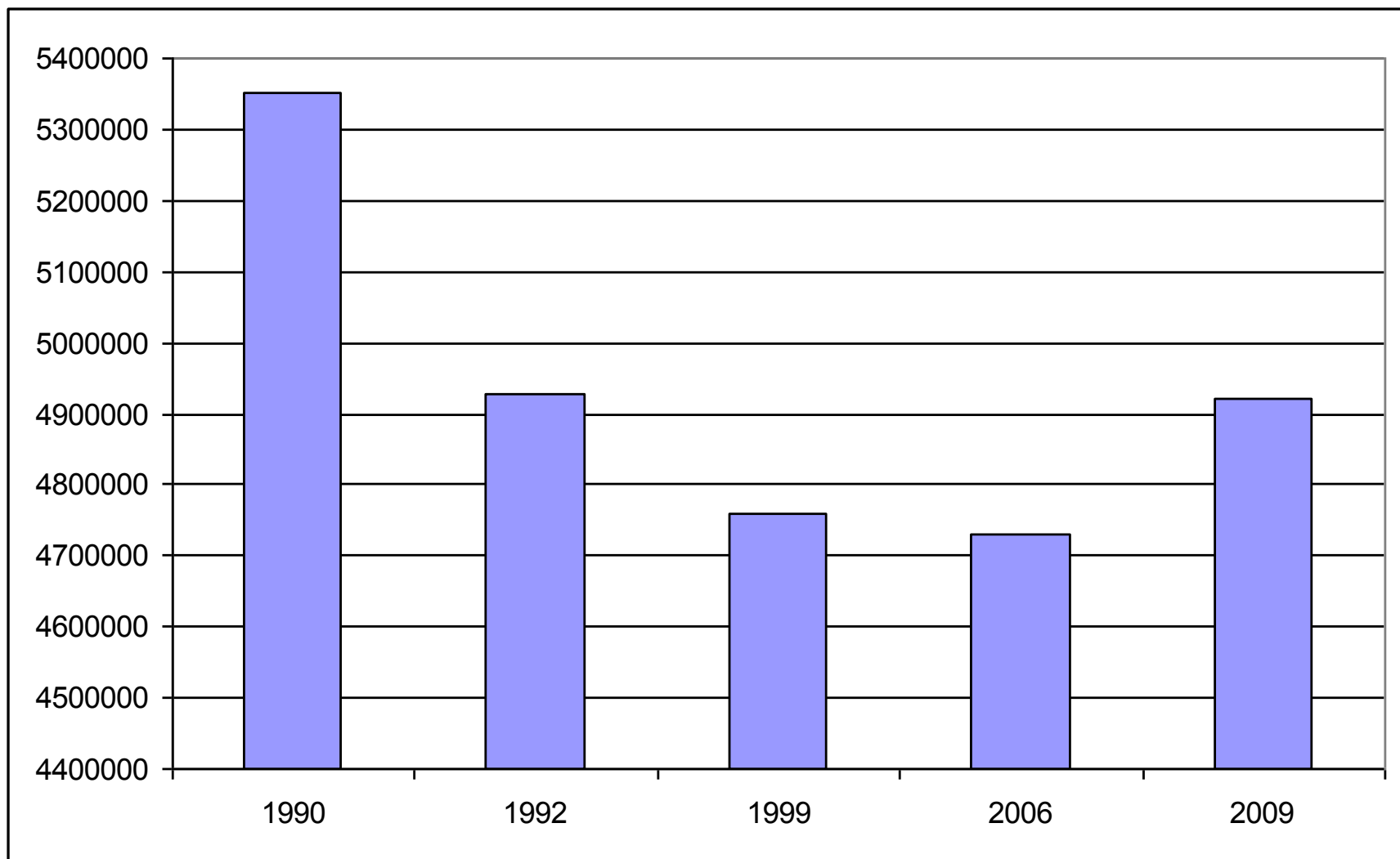
- **Terciér** se v tomto období prezentoval **výrazným nárůstem počtu pracovníků** (téměř 300 tis.), na konci roku 1999 pracovalo ve službách a obchodu již **54,4 %** ze všech zaměstnaných

- **Konec devadesátých let znamenal vrchol strukturálních změn v české ekonomice!**
- Během **čtvrtého období** (1999-2008) již tedy **nedochází k velkým strukturálním změnám na úrovni sektorů** (něco jiného jsou ovšem regionální rozdíly..)

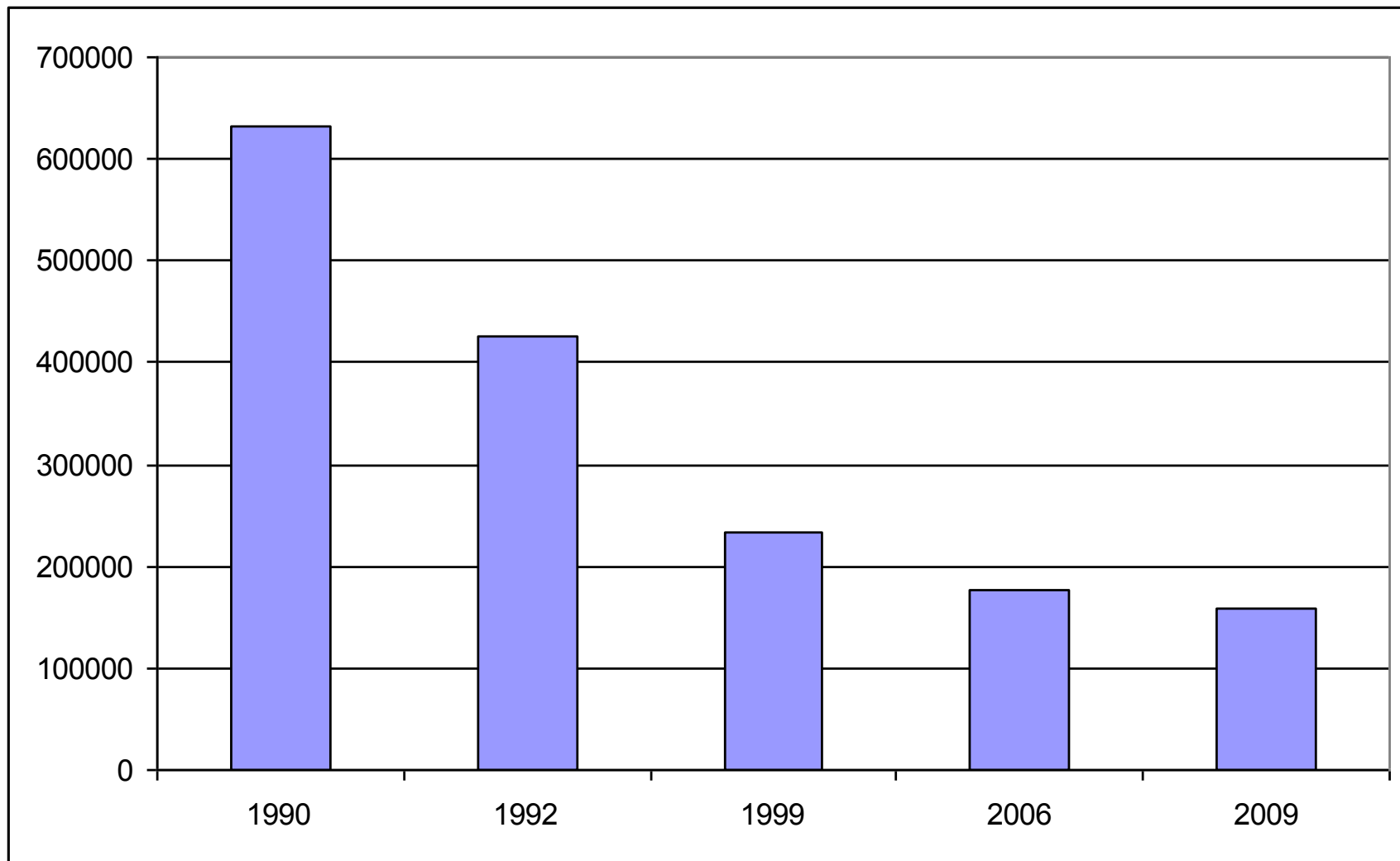
- **Během let 1999-2009 klesl počet zaměstnaných:**
 - v priméru o dalších téměř 80 tis.
 - v sekundéru o 32 tis. osob (z toho v průmyslu o 180 tis!! – ***co to znamená?***)
 - to se promítlo do **nárůstu III. sektoru** (o 270 tis.), což bylo méně než v letech 1992-1999

- **Poslední období**, které začalo na konci roku 2008 a zatím se jeví **hluboce recesním** je s velkou pravděpodobností ještě **z větší části před námi** a lze se pouze domnívat, jak se bude projevovat ve strukturálních změnách v zaměstnanosti
- .. a kdy skončí...rozhodně bude mít (už má..) **velmi negativní dopad na trh práce** (nezaměstnanost, volná místa...)

Zaměstnaní celkem v ČR v letech 1990-2009

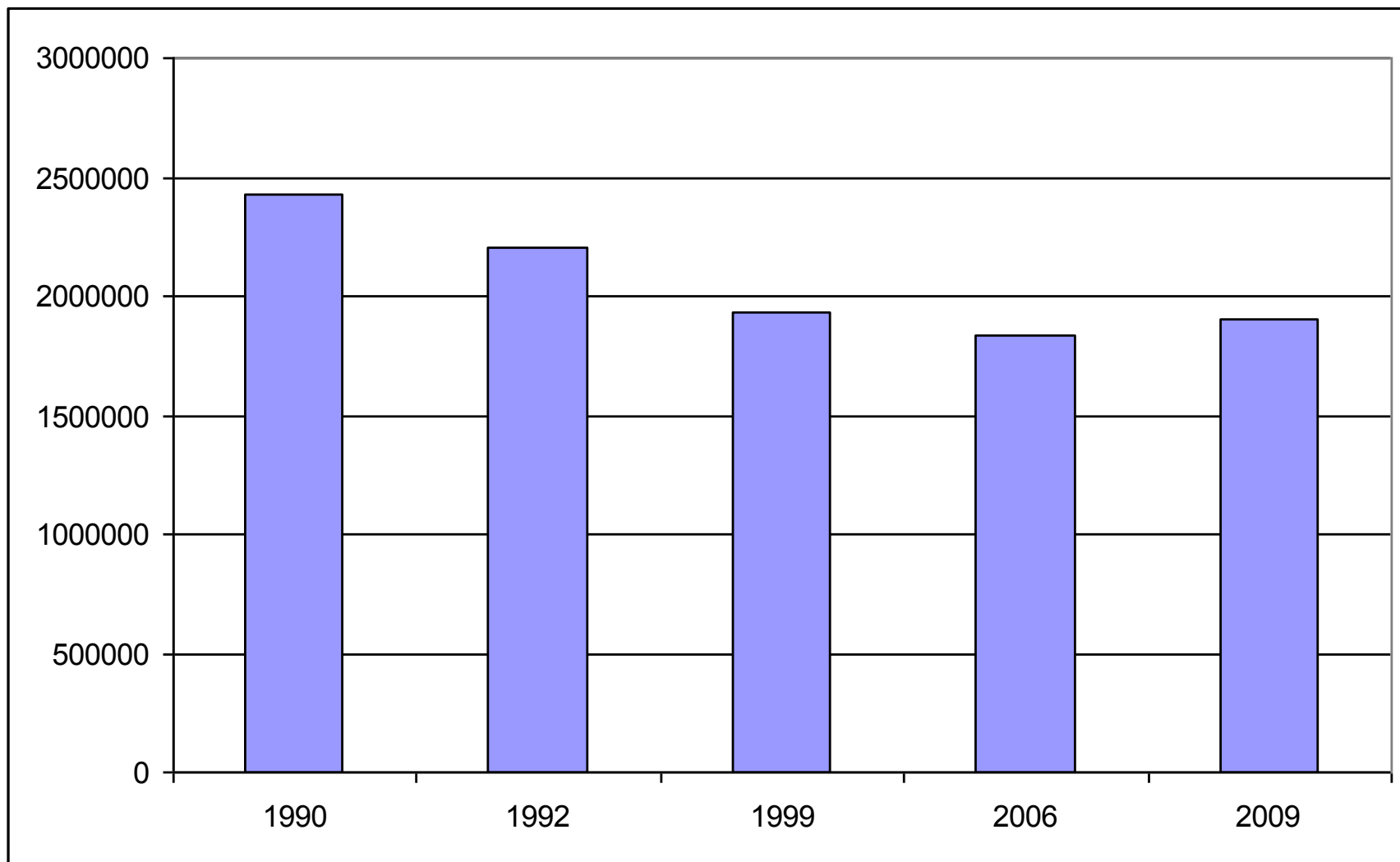

Zaměstnaní v priméru v ČR v letech 1990-2009

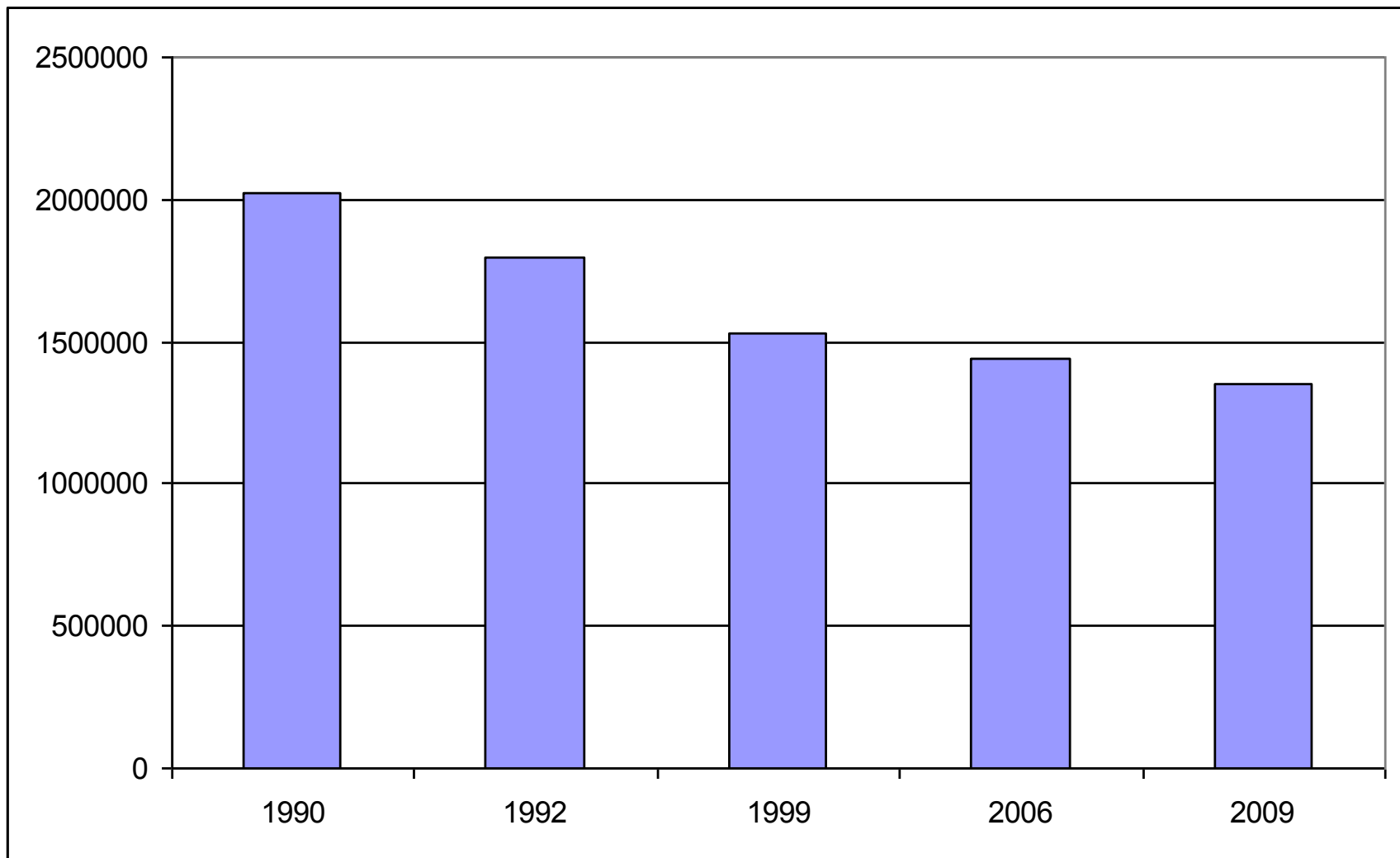
Rok 2009: 3,1 % celkové zaměstnanosti

Zaměstnaní v sekundéru v ČR v letech 1990-2009

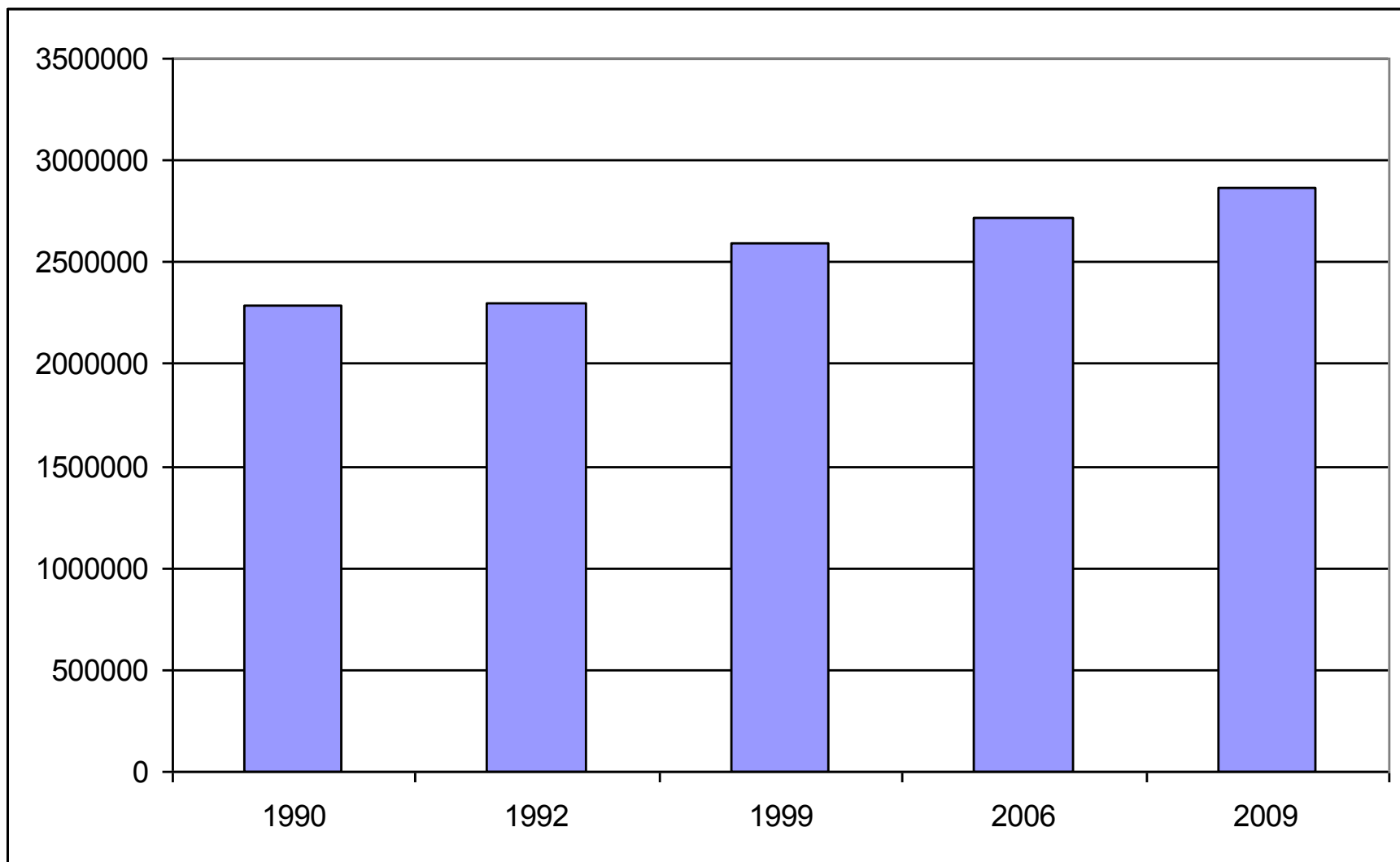

Rok 2009: 38,7 % celkové zaměstnanosti

Zaměstnaní v průmyslu v ČR v letech 1990-2009

Zaměstnaní v terciéru v ČR v letech 1990-2009

rok	I. sektor v %	II. sektor v %	z toho průmysl v %	III. sektor v %
1990	11,8	45,4	37,9	42,8
1992	8,6	44,8	36,5	46,6
1999	4,9	40,7	32,2	54,4
2006	3,7	38,8	30,5	57,5
2009	3,1	38,7	28,6	58,2

Srovnání s dalšími zeměmi tušíme a
konkrétně se ho dozvíme na semináři..